

Norsk fröodling på frammarsch

Odling av köksväxtfrö är ett hantverk på utdöende. I Norge samarbetar fröfirman Solhatt med flera andra gårdar för att kunna erbjuda ett större sortiment av egenodlat frö. De satsar helhjärtat på ekologiskt och säljer bara öppen-pollinerade sorter.

AV YLVA ANDERSSON

Jasper Kroon och hans två kollegor håller just på att göra i ordning sina nya lokaler på Alm Østre gård. Gården ligger nära Stange, cirka tio mil norr om Oslo. Här har de kontor, lager och odlingar på ungefär 2 000 kvadratmeter, hälften är egen fröodling och hälften är testodlingar för nya importerade sorter.

De är mitt i en diskussion om vilken färg det nya golvet ska få. Verksamheten har vuxit sedan de startade 2011. Äntligen kan

de göra en del investeringar, inte bara i lokalerna, utan också i bättre utrustning för tröskning och rensning av frö.

De tog över verksamheten från Biofrö, 2011. De tidigare ägarna hade ingen egen fröodling utan ägnade sig bara åt import och vidareförsäljning av ekologiskt och biodynamiskt frö med inriktning på yrkesodlare. Nu är ungefär 15 procent av sortimentet egenodlat frö.

– Vi var alla professionella odlare innan vi började med Solhatt, berättar Jasper. Vi ville fortsätta odla lite själva och då var det naturligt att börja odla eget frö.

Samarbetar med andra

De började 2014 med några lättodlade ettåriga grödor som tomat och ärtor. Nu har de 25 olika sorters egenodlade fröer. Allt från morot, palsternacka och rödbeta till flera olika

sorters kålväxter. En del av odlingarna finns i växthus på Jaspers egen gård och de arrenderar mark på ytterligare två gårdar i närheten för att undvika korspollinering. De har dessutom valt att samarbeta med fem andra gårdar runt om i landet som alla producerar mellan en och tre olika sorters frö.

Samarbetet med de andra producenter startade på ett seminarium som arrangerades i samarbete med Oikos, den norska organisationen för ekologiskt lantbruk. Det funkar bra men är inte självklart enkelt. Under säsongen har odlarna fullt upp med grönsaksproduktionen med risk för att fröproduktionen kommer i andra hand.

– Eftersom det är lite av en specialkunskap krävs ett stort intresse hos odlarna. Alla odlare har sina

Cirka tio mil norr om Oslo har Solhatt kontor, lager och odlingar på ungefär 2 000 kvadratmeter.

Jasper Kroon, Solhatt i Norge arbetar för att få fram fler sorter av egenodlat ekologiskt frö.

I Solhatts sortiment ingår 15 procent av egenodlat frö.

”Eftersom det är lite av en specialistkunskap krävs ett stort intresse hos odlarna” *Jasper Kroon*

favoritväxter som de bryr sig lite extra mycket om. Det är flera faktorer som avgör om man lyckas men vi tror att det viktigaste är att man älskar just den växten. Då blir det bra, säger Jasper.

Egen utrustning

Frö av bra kvalitet måste vara fritt från ogräs och sjukdomar. I vissa fall är fåglar som äter upp fröerna ett stort problem. Då är intresset extra viktigt eftersom fröodlingen är en väldigt liten del av odlarnas intäkter.

Solhatt vill gärna ha med fler i sitt nätverk, dels för att få ett större utbud av egenodlat frö, men också för att de vill öka kunskapsnivån om fröodling. Bristen på kunskap och erfarenhet är en av de stora begränsningarna. Tröskning och rensning är en annan utmaning. Tröskningen görs ibland ute på gårdarna, ibland på Solhatt, beroende på sort. Rensningen sköter Sol-

hatt, än så länge med ett hemmabygge. Det finns bra utrustning att köpa, bland annat i Nederländerna men det är stora investeringar för ett litet företag, runt 100 000 kronor.

– Nu har vi råd att göra den investeringen men för några år sedan var det inte möjligt. Då byggde min bror en egen maskin efter samma princip men nu behöver vi bättre utrustning.

Fler utmaningar

En annan begränsning är den korta odlingsssäsongen. Runåbergs fröer, den enda av de svenska fröfirmorna som odlar lite större mängder eget köksväxtfrö, har en stor del av sin produktion i Portugal och en del i Skåne där klimatet är lite varmare och lite torrare än på västkusten.

Solhatt odlar allt i Norge vilket gör det nästintill omöjligt att odla frö av mer värmekrävande ettåriga grödor som majs eller bönor, i synnerhet som målet är att få någon slags lönsamhet i odlandet. Jasper konstaterar att det egentligen är tveksamt om den egna fröodlingen alls lönar sig.

– Det hade förmodligen varit billigare att importera allt från Tyskland eller Italien men det är bra marknadsföring och vi gillar ju det här. Vi vill inte bara sitta på kontoret och köpa och sälja. Det är fint att vi kan gå ut och få lite jord under naglarna. Det är också ett sätt att sprida de norska kultursorterna.

Kulturarvssorter

Bland kunderna finns 6–7 000 hobbyodlare och omkring 400 yrkesodlare. Eftersom de inte säljer F1-hybrid, bara öppenpollinerade sorter, vänder de sig i praktiken till småskaliga yrkesodlare som kan dra nytta av variationen inom sorterna. Bland konkurrenterna finns

två andra fröfirmor som också säljer ekologiskt frö men som huvudsakligen vänder sig till större producenter som levererar till dagligvaruhandeln.

Åtta av de egenodlade sorterna är kulturarvssorter som de fått tag på via Nordiskt Genresurscenter. Några få frön från NordGen har förökats upp och är nu tillgängliga i större mängder för fler. I praktiken innebär förstås all fröodling också en utveckling, en anpassning till den specifika platsen, till jorden, klimatet och soltimmarna.

Importerat frö

I odlingarna på Alm Østre gård är det, precis som i alla odlingar med öppenpollinerade sorter, tydligt att det är stora skillnader mellan individerna. Så småningom kommer de mest välformade morötterna och den vackraste grönkålen att väljas ut och bäras ner i källaren över vintern. Till våren planteras de ut igen för att blomma och bilda frö som ska bli till nya grönsaker.

Nästan allt importerat frö som de importerar kommer från Tyskland, Österrike, Schweiz och Nederländerna. Norge är inte med i EU men eftersom de är med i det ekonomiska samarbetet EES gäller samma regler för handel med fröer här som i övriga EU. Det är bara tillåtet att sälja sorter som är registrerade på någon av de sortistor som finns.

Men att hitta tillräckligt många odlingsvärda sorter att importera är inget problem, enligt Jasper. Det finns många bra sorter på de officiella listorna och de har en bra dialog med Mattillsynet, motsvarigheten till Jordbruksverket, vilket har underlättat arbetet med att registrera de amatör- och kulturarvssorter som de själva odlar och säljer.

Provodling av Kålot 'Vige'.

Fröställningar av grönkål 'Roter Grünkohl'.

Förebild i Tyskland

– Vi gillar att jobba med det här och jag vill gärna utveckla det mer. Jag skulle gärna odla flera norska sorter och kanske även utveckla nya sorter. Det är nästa steg. Än så länge ägnar vi oss bara åt odling.

En av förebilderna är Bingenheimer saatgut i Tyskland. Det är ett Aktiebolag med cirka 100 delägare, allt från fröproducenter till bönder och andra aktörer på den ekologiska marknaden. Bingenheimer saatgut

har ett nära samarbete med Kultursaat, en förening som jobbar med att bevara och utveckla öppenpollinerade sorter för ekologisk och biodynamisk grönsaksproduktion.

– Vi kan också tänka oss ett liknande nätverk med flera fröodlare men vi får se vad som är möjligt och om det finns intresse. Ibland frågar folk om vi exporterar men Norge är ett högkostnadsland så jag vet inte om det skulle löna sig. •

Socketärter av sorten 'Engelsk Sabel'. Sorten godkändes 2016 som bevarandevärd.